

Plodovi islamskog odgoja

Odgoj predstavlja društveni proces koji ima za cilj priviknuti i naučiti članove društvene zajednice određenom stepenu lijepog ponašanja i vladanja, kao i stjecanje određenih vještina i praktičnih iskustava u različitim disciplinama. To je proces koji permanentno traje tokom cjelokupnog čovjekovog života, štaviše može se reći da odgoj počinje i prije nego što čovjek dođe na ovaj svijet, i to odabirom bračnog druga i okruženja u kojem će se taj proces odvijati, baš kao što se o uzgoju žitarice treba brinuti još prije sjetve, odabirom i pripremom kvalitetnoga zemljišta. U tom procesu, pored porodice, učestvuju brojne institucije, kao što su vrtić, škola, mekteb, mediji, ulica, društvo i sl. Samo prisustvo čovjeka među drugim ljudima i kontakt s njima, vid je odgoja: jedan ga pozdravlja i selami, drugi ga hvali i podržava, treći ga kudi i kritikuje, sa ovim razgovara, sa drugim trguje itd., a sve to ostavlja trag na vladanje i ponašanje. To znači da nije moguće da se pojedinac ili institucija osamostali u odgoju, jer čovjek utječe na druge, a drugi utječu na njega, i sve s čime se čovjek susreće dio je njegovog odgoja. Opća atmosfera koja vlada društvom poput je brze rijeke koja sve nosi. Kada se čovjek suprotstavi tom trendu, kao da pliva uzvodno, ulaže veliki trud kako bi napredovao, da bi ga onda brzak vratio na početak ili još dalje. Zbog toga, pored individualne odgovornosti, cjelokupna zajednica odgovorna je za odgoj društva. Ukazujući na jednu veliku odliku ovog ummeta, Svevišnji Allah kaže: **“Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete”** (Alu Imran, 110). U ajetu se ovaj ummet opisuje kao aktivni faktor u odgoju, jer njegovi članovi podstiču na dobro, a odvrćaju od lošega. Upravo to svojstvo istaknuto je u kontekstu govora o superiornosti ovog ummeta, što znači da ga je to svojstvo učinilo boljim od svih. Kada odgajatelj djeluje u sredini koja ima negativan utjecaj, kao što je danas dominantno, i kada radeći na islamskom odgoju pliva uzvodno, dužan je posebnu pažnju posvetiti odgoju i uložiti veliki trud na tom polju da bi prevladao taj negativni utjecaj.

Važnost odgoja

Svevišnji Allah poslao je vjerovjesnike i objavio knjige kako bi usmjerio čovjeka, očistio ga i pripremio za Džennet prostran koliko nebesa i Zemlja, da bi ga pripremio za čast i užitak gledanja u Allahovo plemenito lice: **“Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati”** (El-Kijama, 23). Islamskim odgojem čovjek se uzdiže na ovaj visoki stepen, a bez odgoja pada u takve nizine gdje postaje džehennemsko gorivo: **“O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti”** (Et-Tahrim, 6). Bez islamskog odgoja, čovjek na ovom svijetu tumara izgubljen, a na budućem ga čeka propast: **“Mi ćemo ih, na Sudnjem danu, sakupiti, licem zemlji okrenute, slijepe, nijeme i gluhe; boravište njihovo bit će Džehennem; kad god mu plamen jenja, pojačat ćemo im oganj.”** (El-Isra, 97)

Odgoj, priprema i izgradnja čovjeka, veliko je pitanje o kojem treba govoriti i njime se najozbiljnije

pozabaviti. Odgojiti i izgraditi čovjeka bitnije je od materijalnog napretka, izgradnje puteva, zgrada, tvornica i sl., iako se ne smije zanemariti bitnost svega toga, jer sve te stvari nemaju vrijednosti ako je čovjek izgubljen i upropašten. Kvalitetno pripremiti i odgojiti čovjeka istovremeno znači ostvarenje svih drugih ciljeva. Izlaz iz svih kriza s kojima se suočavamo nalazi se u odgoju, obrazovanju i pripremi kvalitetnih jedinki društva koje će biti u stanju suočiti se sa svakim izazovom. Bilo kakva suštinska promjena u ljudskim zajednicama i društvima i popravljivanje stanja nabolje, nezamisliva je osim kroz jedan ozbiljan odgoj, koji će voditi i usmjeravati proces popravljivanja i reforme društva. Neće se desiti nikakva promjena stanja društva nabolje osim kroz promjenu stanja jedinki tog društva. Uzvišeni Allah kaže: **“Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni”** (Er-Ra’d, 11). To se postiže upravo odgojem. Govoriti o odgoju znači govoriti o našoj velikoj potrebi.

Odgoj je kur’anski metod

Prvu generaciju ovog ummeta odgajali su kur’anski ajeti, koji su objavljivani Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Ti ajeti objavljivani su u periodu od dvadeset i tri godine u različitim prigodama, a sa sobom su nosili smjernice i putokaze. Tako naprimjer nakon Bitke na Uhudu Svevišnji Allah objavio je ajete sure Alu Imran u kojima odgaja ashabe, a time i ovaj ummet, i uči ih uzrocima poraza koje su dužni spriječiti, uči ih koje su posljedice zapostavljanja Poslanikove naredbe i šta su bili dužni učiniti, šta je to požrtvovanost i koliko izdržljivi moraju biti. U Bitki na hendeku, kada su licemjeri pleli svoje spletku, objavljeni su ajeti koji su podigli zastor sa njih i otkrili njihovu prljavu ulogu. Kada su neki vjernici ostavili Poslanika dok je držao hutbu, zbog karavane koja je pristigla, objavljeni su ajeti koji ih usmjeravaju i odgajaju: **“Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš. Reci: ‘Ono što je u Allaha bolje je i od veselja i od trgovine.’ A Allah najbolju opskrbu daje”** (El-Džumua, 11). Štaviše, i samom Allahovom Poslaniku, iako je poslanik, usmjereni su ajeti koji su ga odgajali. Kada se namrštio Ibn Ummu Mektumu, objavljeni su ajeti koji su ga kritikovali, naučili i podsjetili. Kada se u njegovoj duši našao taj osjećaj spram Zejda b. Harise i njegove ženidbe, Allah je objavio: **“U sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti i ljudi si se bojao, a preče je da se Allaha bojiš”** (El-Ahzab, 37). To su samo neki primjer brojnih ajeta koji ukazuju na to da je odgoj kur’anski metod, te da su prve generacije iskrenih vjernika odgojene upravo Kur’anom.

Odgoj je zadaća svih Allahovih poslanika

Primarna uloga svih poslanika jeste da ljudima kazuju Allahove ajete, da ih poučavaju i podsjećaju, da čiste njihove duše i duhovno ih uzdižu. Upravo to bila je molitva oca poslanika, Ibrahima, alejhis-selam, koji je za svoje potomstvo dovu upućivao riječima: **“Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih i mudrosti učiti i očistiti ih, jer Ti si, uistinu, silan i mudar!”** (El-Bekara, 129). Svevišnji Allah uslišao je ovu dovu i to potvrdio riječima: **“Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči”** (El-Bekara, 151). Također je rekao: **“Allah je vjernike milošću Svojom obasuo kad im je jednog između njih kao poslanika poslao, da im riječi Njegove kazuje, da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi.”** (Alu Imran, 164)

Poslanici su odgajali i podučavali svoje narode, a uz to su posebno pripremali i odgajali jednu skupinu njima posebno bliskih, kako bi im pomogli u poslaničkoj misiji i nastavili je nakon njih. Musa, alejhis-selam, odabrao je sedamdeset ljudi iz svog naroda, Isa, alejhis-selam, imao je svoje havarijjune, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, bio je okružen muhadžirima i ensarijama, a neki od njih bili su mu posebno bliski. Najbliži Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bio je Ebu Bekr, radijallahu anhu, koji je i preuzeo brigu o ummetu nakon njega. Allahov Poslanik, sallallahu

alejhi ve sellem, koristio je svaku situaciju u kojoj se nađe da odgaja i usmjerava svoje drugove, ma koliko bila teška i kritična. Dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sa svojim vjernim drugom Ebu Bekrom, radijallahu anhu, bio skriven u pećini, idolopoklonici koji su tragali za njima, željni njihove krvi, zaustavljaju se na samom ulazu pećine i Ebu Bekr sav uznemiren govori: "Kada bi neko od njih samo pogledao u svoja stopala, ugledao bi nas!" U takvoj situaciji Poslanik ga poučava da se uzda u Allaha i na Njega osloni i podsjeća ga na Allahovu moć, te da onaj uz koga je Allah nikad neće biti izgubljen i govori mu: "**Ne brini se, Allah je s nama!**" (Et-Tevba, 40)

Odgoj u vremenu ashaba

Koliko su ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bili svjesni vrijednosti kvalitetnih, odgojenih ljudi pokazuje predanje od Omera, radijallahu anhu, u kojem se navodi kako je jednom prilikom rekao svojim drugovima: "Poželite nešto!" Neki od njih kazaše: "Volio bih kada bi ova kuća bila puna zlata, da ga trošim na Allahovom putu i dajem u sadaku!" Drugi kaza: "Ja bih volio da je prepuna dragulja i bisera, pa da ih trošim na Allahovom putu i dajem milostinju." Omer ponovo kaza: "Poželite nešto!", a prisutni rekoše: "Ne znamo šta bismo poželjeli." Tada Omer reče: "Ja bih volio da je ova kuća puna ljudi kao što su Ebu Ubejda b. Džerrah, Muaz b. Džebel, Salim, štićenik Ebu Huzejfe, i Huzejfa b. Jeman." (Bilježi Hakim. Zehebi o ovom predanju kaže da ispunjava uvjete Buharije i Muslima.) Ashabi su svoju svijest o značaju odgoja i praktično potvrdili. Tako su učeni ashabi imali posebne kružoke u kojima su odgajali i poučavali svoje učenike: Abdullah b. Mesud u Kufi, Ubejj b. Ka'b, Zejd b. Sabit i Abdullah b. Omer u Medini, Abdullah b. Abbas u Meki. Iz tih halki izrasli su velikani ovog ummeta, kao što su Seid b. Džubejr, Mudžahid b. Džebr, Ata b. Ebu Rebbah, Alkama b. Kajs, Amir eš-Šabi i mnogi drugi.

Plodovi islamskog odgoja

Odgojen čovjek svoje sposobnosti stavit će u službu vjeri i ummetu. Odgojem se prezrene osobine zamjenjuju pozitivnim, na mjesto kukavičluka dolazi hrabrost, na mjesto škrtosti plemenitost, odgojem će brzopleti postati odmjeren, prost govor zamijenit će pristojan, a učtivost će doći na mjesto drskosti.

Rezultat odgoja je čestit, sposoban i vrijedan čovjek koji predstavlja zdravu jedinku društva, konstruktivan je i koristan gdje god se nađe. Zna svog Gospodara, Njegova svojstva, zna svoju vjeru. Na njemu su znakovi skrušenosti i bogobojznosti, međutim, njegova smirenost i odmjerenost ne čini ga slabim, ponizan je samo Allahu. Nije umišljen, ne oholi se i ne uzdiže nad drugima, jer čita Allahov govor: "**I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog**" (Lukman, 18). Ne žudi za onim što je u rukama drugih: "**I nikako ne gledaj dugo ljepote ovoga svijeta koje Mi kao užitak raznim sortama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo, ta nagrada Gospodara tvoga je bolja i vječna**" (Ta-Ha, 131). Odgoj ga je pročistio tako da vlada svojim strastima: "**I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne!**" (Nur, 33). Podstiče na dobro, a od lošeg odvraća, čini dobro svima, pravedan je i odmjeren u svom ponašanju, razmišljanju i emocijama, razum mu ne dozvoljava da nekontrolirano reagira, živi u svojoj stvarnosti, ne pliva u oblacima snova, uravnotežen je u svom odnosu prema dunjaluku i ahiretu: "**I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu**" (El-Kasas, 77). Strpljivo podnosi iskušenja. Praktičan je, aktivan u svom okruženju, pragmatičan i konstruktivan, stremi ka svom cilju, svjestan svoje odgovornosti. Ne krši sklopljene ugovore: "**O vjernici, ispunjavajte ugovore!**" (El-Maida, 1). Pravedan je čak i prema onom koga mrzi: "**Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti**" (El-Maida, 8). Milostiv je i plemenit čak i kada je i sam u potrebi, pa i prema onima od kojih se ne nada da će bilo kakvu koristi imati: "**I hranu su davali - mada su je i**

sami željeli - siromahu i siročetu i sužnju” (Ed-Dehr, 8). Lijepo postupa prema svojim roditeljima, jer čita Allahov govor: **“Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: ‘Uh!’ - i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim”** (El-Isra, 23). Lijepo se odnosi prema svojoj supruzi: **“S njima lijepo živite! A ako ih budete prezirali, moguće je da je baš u onome što prezirete Allah veliko dobro dao”** (En-Nisa, 19). Učtiv je prema svom komšiji, brine o svojoj rodbini, pa i ako ga oni ignoriraju i zapostavljaju. Vedrog je lica i nastoji drugima unijeti radost u srce, nastoji drugima koristiti i pomoć pružiti. Ne uzima bespravno tuđi imetak: **“Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način!”** (El-Bekara, 188). Ne zakida tuđe pravo i istinu govori pa i kada biva na štetu najbližih: **“I da krivo na litru i na kantar ne mjerite - Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo - i kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika”** (El-En’am, 152). Od neprijatelja koji želi primirje to prihvata: **“Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna”** (El-Enfal, 61). Mito i korupciju sebi ne može dozvoliti, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo onog ko mito daje, ko ga prima i ko u tome posreduje. Brine se da mu zarada bude halal i čista, živi od rada vlastitih ruku, drugima želi upravo ono što želi samom sebi.

Suvišno je kazati koliko ljudska zajednica vapi za ovakvim pojedincima. Ovako odgojene jedinke predstavljaju čvrste i zdrave temelje na kojima se gradi zdrava i snažna zajednica. Međutim, takvo društvo neće se tek tako pojaviti, takvo društvo može nastati samo posebnom pripremom i odgojem na temeljima ove vjere.

Izvor: **el-asr.com**